

CZU: 373.091.26:377

[https://doi.org/10.59295/sum5\(165\)2023_13](https://doi.org/10.59295/sum5(165)2023_13)

EVALUAREA SUMATIVĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PROFESIONAL-TEHNIC: GENERALITĂȚI

Cătălina OSOIANU, Nina BÎRNAZ

Universitatea de Stat din Moldova

În această lucrare analizăm aspectele teoretice, fundamentale generale ale conceptului de *evaluare sumativă în învățământul profesional-tehnic*, cu scopul familiarizării cu elementele distincte ale procesului de evaluare sumativă. Evidențiem faptul că anume cadrele didactice trebuie să aleagă adecvat sau să elaboreze metode de evaluare, să administreze și să interpreteze rezultatele evaluării, să utilizeze rezultatele evaluării valorificându-le în adoptarea de decizii, să dezvolte și să aplice procedeele de notare, să comunice rezultatele evaluării având în vedere diverse categorii de audiență, să recunoască și să evite implicațiile non etice, ilegale, efectele distorsionate ale unor proceduri de evaluare și astfel, prin competențele analizate în lucrare și funcțiile evaluării sumative putem facilita acest proces.

Cuvinte-cheie: *evaluare sumativă, forme de evaluare, competență de evaluare, învățământ profesional-tehnic.*

SUMMATIVE EVALUATION IN TECHNICAL PROFESSIONAL EDUCATION: GENERAL ASPECTS

In this paper we analyze the theoretical, general fundamental aspects of the concept of summative evaluation in professional-technical education, with the aim of familiarizing with the distinct elements of the summative assessment process. We emphasise the fact that teachers must choose appropriately or developing his own evaluation methods, to administer and to interpret the assessment results, to use the evaluation results by leveraging them in decision-making, to develop and apply grading procedures, to communicate assessment results considering various audience categories, to recognize and avoid the unethical, illegal implications, the distorted effects of some assessment procedures and thus through the skills analyzed in the paper and the functions of summative assessment we can facilitate this process.

Keywords: *summative evaluation, forms of evaluation, evaluation competence, professional-technical education.*

Introducere

Evaluarea reprezintă un moment esențial al „lanțului” didactic. Întrucât acțiunea didactică este premeditată și vizează atingerea unor scopuri, este firesc ca cineva să se intereseze dacă ceea ce a fost planificat s-a realizat. Prin evaluare se iau în considerare o serie de repere legate de ceea ce realizăm efectiv sau vrem să facem mai departe. Recunoașterea succesului ne deschide calea spre noi năzuințe, spre noi realizări. Succesul generează trăiri afective pozitive, un tonus ce dinamizează, susține și direcționează conduita manifestată deja într-o măsură mai mare sau mai mică. Evaluarea pedagogică are reverberații și asupra calității relațiilor la nivelul grupului de elevi. Formarea unei culturi evaluative este unul dintre obiectivele școlii moderne [4, p. 15-18].

În vederea conceperii și aplicării adecvate a evaluării în activitățile școlare, ar trebui să se țină cont de câteva mutații de accent, constatate în ultimul timp, având drept consecințe o redimensionare a strategiilor de evaluare, în consens cu o serie de exigențe, evidențiate de C.Cucoș:

- extinderea acțiunii de evaluare, de la verificarea și aprecierea rezultatelor – obiectivul tradițional – la evaluarea procesului, a strategiei care a condus la anumite rezultate; evaluarea nu numai a elevilor, dar și a conținutului, a metodelor, a obiectivelor, a situației de învățare, a evaluării;

- luarea în calcul și a altor indicatori, alții decât achizițiile cognitive, precum conduita, personalitatea elevilor, atitudinile, gradul de încorporare a unor valori etc.;

- diversificarea tehnicilor de evaluare și creșterea gradului de adecvare a acestora la situații didactice concrete (extinderea folosirii testului docimologic, a lucrărilor cu caracter de sinteză, a modalităților complementare sau alternative de evaluare, punerea la punct a unor metode de evaluare a achizițiilor practice);

- deschiderea evaluării spre mai multe perspective ale spațiului școlar (competențele relaționale, comunicarea profesor-elev, disponibilitățile de integrare în societate);

- necesitatea întăririi și sancționării rezultatelor evaluării cât mai operativ; scurtarea feedback-lui, a drumului de la diagnosticare la ameliorare, inclusiv prin integrarea eforturilor și a exploatarea dispozițiilor psihice ale elevilor;

- centrarea evaluării asupra rezultatelor pozitive;

- transformarea elevului într-un partener autentic al profesorului în evaluare prin autoevaluare, interevaluare și evaluare controlată [4, p. 39-41].

Aspecte definitorii ale evaluării sumative în învățământul profesional-tehnic

Evaluarea didactică sumativă angajează operațiile de măsurare-apreciere-decizie în timpul sau la sfârșitul unei activități didactice în vederea cunoașterii nivelului real de stăpânire a materiei după parcurgerea anumitor perioade și secvențe de instruire, conform obiectivelor programelor școlare, adaptate de profesor la condițiile concrete ale clasei de elevi [3].

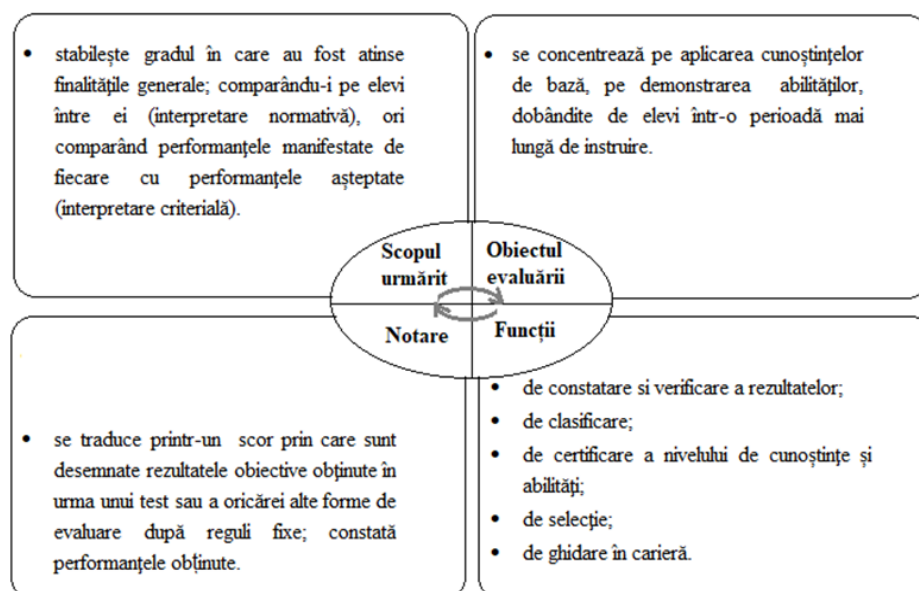
Acest tip de evaluare îndeplinește o funcție pedagogică prioritar cumulativă, cu resurse formative limitate la momentul desfășurării activității didactice. Ea consemnează o realitate pedagogică, exprimată mai ales la nivel de produs, care presupune raportarea rezultatelor la obiectivele pedagogice concrete, stabilite de profesor și la obiectivele pedagogice specifice care oferă instruirii un cadru de referință stimulat [3].

Evaluarea didactică sumativă întretine, în cele mai multe situații, o motivare externă a învățării pentru „note” obținute prin sondaje orale sau prin lucrări scrise, realizate la intervale relativ mari de timp (aproximativ de două ori pe parcursul unui semestru), fără posibilități de intervenție pedagogică imediată. În acest cadru tradițional, „nota școlară” nu are susținere managerială la niveluri de diagnoză și de prognoză, proprii unui învățământ prioritar formativ, capabil să asigure (auto) perfecționarea resurselor sale interne și externe.

Astfel, evaluarea sumativă (cumulativă) este modul de evaluare dinamică a rezultatelor școlare realizat predominant prin verificări punctuale pe parcursul programului, încheiate cu o evaluare globală, de bilanț, la sfârșitul unor segmente de activitate relativ mari, în general corespunzătoare semestrelor, anului școlar sau ciclului de învățământ. Ea operează sondaje atât în ceea ce privește elevii, cât și materia a cărei însușire este verificată. Din cauza acestei caracteristici, evaluarea sumativă nu poate oferi informații sistematice și complete privind măsura în care subiecții cuprinși într-un program de instruire și-au însușit conținutul predat și nici dacă un elev stăpânește toate conținuturile esențiale parcurse [4, p. 69-71].

Totodată, evaluarea sumativă realizează o funcție de certificare a elevilor, a competențelor dobândite, ceea ce este de natură să ofere subiecților satisfacția recunoașterii sociale a acestor competențe, iar comunității – garanția unor comportamente în concordanță cu valorile proprii acestora și cu cerințele îndeplinirii unor roluri în viața socială [4, p. 71]. În figura 1 sunt prezentate caracteristicile evaluării sumative pe baza a patru criterii: scopul evaluării, obiectul evaluării, funcțiile evaluării și notarea, adaptate după R. Agafian, D. Gatman [1, p. 21].

Fig. 1. Caracteristicile evaluării sumative.

Calitatea evaluării sumative este determinată de respectarea funcțiilor acesteia.

În acest context, S. Baciuc enunță un șir de funcții și anume:

- *funcția de constatare și verificare a rezultatelor*, prin efectuarea de verificări obiective și riguroase privind îndeplinirea obiectivelor, progresele înregistrate, eficiența acțiunilor (timp, resurse și energii consumate)”;

- *funcția de certificare a nivelului de cunoștințe și abilități* ale elevilor la sfârșitul unei perioade lungi de instruire (ciclu de învățământ);

- *funcția de selecție* a elevilor în context bidimensional, pe de o parte pentru accesul la o treaptă superioară de învățământ sau pentru inserție profesională;

- *funcția de ghidare în carieră*, evaluarea oferind informații despre performanțele elevilor și direcția pe care aceștia o pot urma cu succes în concordanță cu propriile aptitudini [2, p. 9].

În același timp, E. Muraru, evidențiază faptul că importanța evaluării sumative decurge din două funcții determinative: de verificare și de comunicare [6, p. 20].

Funcția de verificare. Este îndeplinită mai ales pe parcursul activității și se manifestă în final, într-un inventar, o sinteză a efectelor produse de activitatea derulată, concretizate în cunoștințe acumulate, capacități formate, comportamente, competențe etc. Unele rezultate sunt observabile direct, în cadrul activităților practice, iar altele prin prisma probelor teoretice.

Funcția de comunicare. Privește informarea referitor la randamentul activității didactice atât în cadrul sistemului, cât și în afara lui. În interiorul sistemului, ea vizează elevii, profesorii, managerii și urmărește formarea unei opinii cât mai exacte.

Comunicarea în afara sistemului privește toți factorii sociali interesați în cunoașterea randamentului activității de învățământ (părinți, angajatori, autorități, publicul larg).

În consecință, evaluarea sumativă comportă nu numai date privind nivelul de pregătire a elevilor pe o perioadă anumită, ci trebuie să pună în evidență și elementele semnificative ale activității instituției (condiții, resurse, procese), care influențează rezultatele finale.

Reieșind din funcțiile care necesită a fi îndeplinite este necesară aplicarea corectă a formelor de evaluare. În literatura de specialitate sunt specificate: evaluarea orală, evaluarea scrisă și evaluarea practică.

VI. Guțu specifică că *evaluarea orală* este o formă destul de răspândită și se poate aplica individual sau în grup. Principalul avantaj al acestei forme este posibilitatea dialogului profesor – elev, în cadrul căruia cadrul didactic conștientizează nu doar ce știe elevul, ci și cum se exprimă, cum face față unor situații problematice diferite de cele întâlnite pe parcursul instruirii. Cadrul didactic poate cere elevului să-și motiveze răspunsul la anumită întrebare și să-l argumenteze, fiind ajutat în situații dificile cu întrebări suplimentare [5, p. 402].

În cadrul *evaluării scrise* pot fi utilizate diferite metode: teză, test, chestionar, referat, eseu etc. Prin aceste metode se asigură uniformitatea subiectelor pentru toți elevii supuși evaluării, precum și posibilitatea de a examina un număr mai mare de elevi în același timp, avantajând elevii emotivi, eliminând, într-o oarecare măsură, subiectivismul evaluărilor orale. Chiar dacă prezintă mai multe avantaje ca evaluarea orală, totuși dezavantajele sunt prezente: la teste se poate ghici răspunsurile la itemii cu alegere multiplă, la teză se poate copia, iar în cazul probelor scrise este dificil de a aprecia răspunsurile incomplete sau formulate ambiguu, mai ales că metodele de evaluare scrisă nu oferă aceleași posibilități de investigație a pregătirii elevilor ca evaluarea orală.

Ioan Cerghit consideră că probele scrise se datorează unor „considerente obiective (număr redus de ore la unele discipline, programă și grupe aglomerate) cât și unor considerente psihopedagogice deoarece lucrările scrise dau posibilitatea elevilor să lucreze în ritm propriu, relevând mai pregnant capacitatea lor de organizare a cunoștințelor după un plan logic, expunere, disciplină în gândire, deprindere de muncă, independență, putere de sinteză și de exprimare în scris etc.” Un alt avantaj al probelor scrise ar fi acela că au o valoare de obiectivitate și imparțialitate mai mare decât cele orale [8, p. 13].

Practica pedagogică demonstrează faptul că îmbinarea celor două forme mărește avantajele și scade dezavantajele, astfel e necesară utilizarea unui ansamblu de metode pentru obținerea unei evaluări cât mai obiective.

Evaluarea prin probe practice în învățământul profesional-tehnic reprezintă forma evaluării care presupune verificarea abilităților, priceperilor și deprinderilor în context practic.

Această formă de evaluare necesită stabilirea unor bareme și criterii bine formulate aduse la cunoștință în prealabil și celor evaluați.

Îmbinarea probelor teoretice și practice asigură un proces de evaluare complex și obiectiv, centrat pe elev.

Particularități ale competenței de evaluare sumativă la cadrele didactice

În procesul de evaluare sumativă, cadrele didactice trebuie să aleagă adecvat sau să elaboreze metode de evaluare, să administreze și să interpreteze rezultatele evaluării, să utilizeze rezultatele evaluării valorificându-le în adoptarea de decizii, să dezvolte și să aplice procedeele de notare, să comunice rezultatele evaluării având în vedere diverse categorii de audiență (elevi, părinți, administrație, comunitate), să recunoască și să evite implicațiile non etice, ilegale, efectele distorsionate ale unor proceduri de evaluare. În acest context, se conturează competența de evaluare sumativă la cadrele didactice din învățământul profesional-tehnic. Aceasta se constituie din cunoștințe, abilități și atitudini. Fiecare dintre aceste componente prezintă anumite particularități. Astfel, componenta **cunoștințe** include:

- explicarea și interpretarea conceptelor, teoriilor, modelelor și principiilor de bază ale procesului evaluativ;
- explicarea și interpretarea etapelor de realizare a demersului evaluativ;
- utilizarea cunoștințelor referitoare la evaluare pentru explicarea și interpretarea algoritmului, etapelor, tipurilor, formelor, metodelor tradiționale și moderne de evaluare;
- explicarea și interpretarea tipologiei, operațiilor, strategiilor, tehnologiei evaluării procesului și produsului activității educaționale.

Componenta **abilități** presupune:

- aplicarea diferitelor tehnici de evaluare în raport cu diferite aspecte de predare-învățare;
- aplicarea metodelor eficiente de evaluare a rezultatelor învățării;
- aplicarea instrumentelor eficiente de analiză și prelucrare a rezultatelor evaluate;
- evaluarea/autoevaluarea lecției/lecțiilor în cadrul unității de învățare;
- stabilirea corelației dintre rezultatele evaluării și proiectarea didactică ulterioară;
- selectarea corectă a strategiilor de evaluare pentru aprecierea calității unor procese, produse, programe, proiecte, modele comportamentale;
- utilizarea adecvată de criterii și metode standard de evaluare, pentru a aprecia calitatea organizării și monitorizării procesului educațional;
- utilizarea individualizată și diferențiată a strategiilor de evaluare și autoevaluare, pornind de la particularitățile specialității.

Atitudinile includ:

- atitudinea critică față de propriul proces de predare (practici de examinare, discutare, chestionare);
- evaluarea performanțelor în funcție de propria percepție despre schimbarea comportamentului elevilor;
- aplicarea principiilor, normelor și valorilor eticii profesionale în cadrul procesului de evaluare [7, p. 10].

Concluzii

În concluzie, evidențiem rolul pozitiv al evaluării sumative în învățământul profesional-tehnic prin faptul că măsoară rezultatele învățării dobândite de elevi pe parcursul unui program de instruire.

Specificul evaluării sumative în învățământul profesional-tehnic constă în evaluarea etapizată, constituită din probe teoretice și probe practice specifice unor domenii profesionale.

Pentru proiectarea și desfășurarea procesului de evaluare sumativă, cadrele didactice din învățământul profesional-tehnic e necesar să-și dezvolte competența de evaluare sumativă prin prisma cerințelor actelor normative de evaluare a calificării viitorilor specialiști în anumite domenii profesionale.

Referințe:

1. AGAFIAN, R., GATMAN, D. *Evaluarea rezultatelor școlare*. Ghid metodologic. Chișinău: Lyceum, 2014, 264 p.
2. BACIU, S. *Suport Metodologic pentru Evaluarea Academică*, Editura ASEM Chișinău, 2010, 97 p.

3. CRISTEA, S. *Dicționar de termeni pedagogici*, Editura Didactică și pedagogică, R-A București, 1998. https://www.academia.edu/36303246/Sorin_Cristea_dictionar_de_termeni_pedagogici (accesat la 28 februarie 2023).
4. CUCOȘ, C. *Teoria și metodologia evaluării*. Iași: Polirom, 2008, 265 p.
5. GUȚU, VI. *Pedagogie*. Chișinău: CEP USM, 2013, 508 p.
6. MURARU, E., *Evaluarea rezultatelor academice*, Ghid metodologic Chișinău, 2004, 40 p.
7. STOICA, E. *Discipline socio-umane*, Ghid de evaluare, București, 2013, 73 p.
8. TĂNASE, M. *Evaluarea – componentă esențială a procesului instructiv-educativ*, Brașov, 2011, 35 p.

Date despre autori:

Nina BÎRNAZ, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar, Departamentul Științe ale Educației, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ninabernazz@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2543-6949

Cătălina OSOIANU, profesor de discipline psihopedagogice, Colegiul „Alexei Mateevici”, mun. Chișinău.

E-mail: osoianu.oc@gmail.com

ORCID: 0009-0003-4443-3334

Prezentat la 28.02.2023